

**Η ΔΙΑΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΝ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΛΟΓΗΣ «ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΑΔΕΛΦΟΥ»**

- Μια συγκριτική αναφορά -

**ΣΟΦΙΑ Κ. ΖΕΡΔΕΛΗ
ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ
ΔΙΔΑΚΤΩΡ Π.Τ.Δ.Ε. Δ.Π.Θ.**

ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

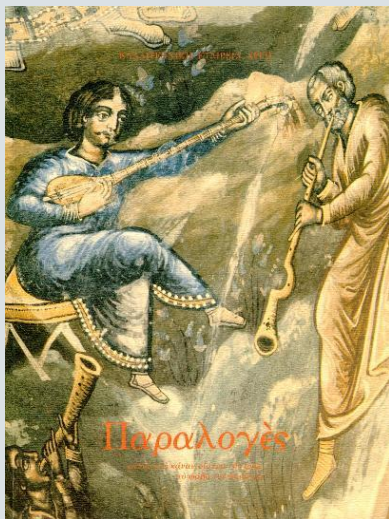
Το δημοτικό τραγούδι, ως λογοτεχνικό είδος, αντλεί το υλικό του από την προφορική λογοτεχνική παράδοση, αυτήν που αναπτύσσεται από την ανάγκη που έχει κάθε άτομο και γενικότερα κάθε λαός να εκφράσει το συναισθηματικό και ψυχικό του κόσμο, τα ιδανικά του, τους πόνους και τις χαρές, ακόμα τις εντυπώσεις και τις σκέψεις του μέσα στην ευκολομνημόνευτη ποίηση .

ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Τα δημοτικά τραγούδια χωρίζονται σε:

παραλογές

ιστορικά

- Ακριτικά
- Κλέφτικα
- Ιστορικά

Τραγούδια με κοινωνικό περιεχόμενο

- Αναφέρονται σε διάφορες εκδηλώσεις της ζωής: της αγάπης, νυφιάτικα, σατιρικά, νανουρίσματα, κάλαντα, αποκριάς, της ξενιτιάς, της δουλειάς, μοιρολόγια

ΠΑΡΑΛΟΓΕΣ

Οι παραλογές είναι πολύστιχα αφηγηματικά τραγούδια, όπου το επικό στοιχείο αναμειγνύεται με το λυρικό και το δραματικό. Αφηγούνται δραματικές κυρίως περιπέτειες της ανθρώπινης ζωής με έντονη την παρουσία του παραμυθικού στοιχείου.

ΠΑΡΑΛΟΓΕΣ

Τρεις είναι οι κυριότερες πηγές από τις οποίες αντλούνται οι υποθέσεις τους:

από **αρχαίους μύθους** και **παραδόσεις** σχετικά με αγίους, δράκους, στοιχειά, βασιλιάδες και πρίγκιπες, δαιμονικές μορφές και άλλα δημιουργήματα της λαϊκής φαντασίας (οι ωραιότερες και πιο διαδεδομένες από την ομάδα αυτή είναι «Του νεκρού αδελφού» και «Του γεφυριού της Άρτας», όπου κυριαρχεί το δραματικό στοιχείο).

από **περιστατικά της κοινωνικής ζωής**, τα οποία προκαλούν συγκίνηση στο λαό, όπως είναι οι ερωτικές ή οικογενειακές τραγωδίες (άτυχοι έρωτες, φόνοι, εκδικήσεις, προδοσίες, σκάνδαλα ηθικού περιεχομένου, ναυάγια πλοίων κ.ά).

από **εθνικές και ιστορικές μνήμες**, που αναφέρονται σε πολέμους, λεηλασίες, σφαγές κτλ.

ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΑΔΕΡΦΟΥ

ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΑΔΕΛΦΟΥ

Το ποίημα «Του Νεκρού Αδελφού» είναι δημοτικό τραγούδι, που ανήκει στην κατηγορία των παραλογών. Κατατάσσεται σ' αυτές, καθώς διακρίνεται για τον αφηγηματικό χαρακτήρα και το φανταστικό περιεχόμενο.

Το βασικό πρόσωπο είναι ο αδελφός και ο τίτλος μάς προετοιμάζει για τον θάνατό του. Η ανάσταση του νεκρού και η εκπλήρωση του όρκου είναι το κυρίαρχο θέμα.

- *Μάνα με τους εννιά σου γιους και με τη μια σου κόρη,*
 - *την κόρη τη μονάκριβη την πολυαγαπημένη,*
 - *την είχες δώδεκα χρονώ κι ήλιος δε σου την είδε!*
 - *Στα σκοτεινά την έλουζε, στ' άφεγγα τη χτενίζει,*
 - *στ' άστρι και τον αυγερινό έπλεκε τα μαλλιά της.*
 - *Προξενητάδες ήρθανε από τη Βαβυλώνα,*
 - *να πάρουνε την Αρετή πολύ μακριά στα ξένα.*
- *Οι οχτώ αδερφοί δε θέλουνε κι ο Κωσταντίνος θέλει.*
 - *«Μάνα μου, κι ας τη δώσομε την Αρετή στα ξένα,*
 - *στα ξένα κει που περπατώ, στα ξένα που πηγαίνω,*
 - *αν πάμ' εμείς στην ξενιτιά, ξένοι να μην περνούμε.*
 - *- Φρόνιμος είσαι, Κωσταντή, μ' άσκημα απιλογήθης.*
- *Κι α μόρτει, γιε μου, θάνατος, κι α μόρτει, γιε μου, αρρώστια,*
 - *κι αν τύχει πίκρα γή χαρά, ποιος πάει να μου τη φέρει;*
 - *- Βάλλω τον ουρανό κριτή και τους αγιούς μαρτύρους,*
 - *αν τύχει κι έρτει θάνατος, αν τύχει κι έρτει αρρώστια,*
 - *αν τύχει πίκρα γή χαρά, εγώ να σου τη φέρω».*

ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΑΔΕΛΦΟΥ

Πρόκειται για την ιστορία μιας οικογένειας με εννέα γιους και μια κόρη. Η μοναχοκόρη παντρεύεται σε ξένο τόπο, ενώ τα αδέλφια της πεθαίνουν. Η μάνα μένει ολομόναχη και ένας από τους νεκρούς γιους (ο Κωσταντής ή ο Λάζαρ ή ο Γιόβαν ή ο σοφο-Κωσταντής) σηκώνεται από τον τάφο του και φέρνει πίσω την κόρη, αφού νωρίτερα της είχε ορκιστεί ή υποσχεθεί να την φέρει πίσω.

ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΑΔΕΛΦΟΥ

Το τραγούδι «Του νεκρού αδελφού» συναντάται σε πολλές παραλλαγές στον ελληνικό (περίπου 262) αλλά και στον ευρύτερο βαλκανικό χώρο. Πάντως, αν και είναι διαδεδομένο στους βαλκανικούς και σε άλλους λαούς της Ευρώπης, σήμερα φαίνεται να έχει γενικά αναγνωριστεί η ελληνική ιθαγένεια του τραγουδιού.

Οι μελετητές πιστεύουν ότι είναι από τα παλιότερα ελληνικά τραγούδια. Συγκεκριμένα δημιουργήθηκε πριν από τον 9^ο μ.Χ. αιώνα στη Μικρά Ασία. Πρόκειται για τον ίδιο χώρο όπου και πάλι κατά την πλειοψηφία των ερευνητών εντοπίζονται τα ακριτικά τραγούδια. Άσματα, επίσης, με έντονο τον επικό χαρακτήρα, τη δράση, το μυθικό και εξωανθρώπινο στοιχείο.

Η ΠΑΡΑΛΟΓΗ ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΑΔΕΛΦΟΥ

Η παραλογή
«του Νεκρού
Αδελφού» στον
Βαλκανικό χώρο

Αρετή και
Κωσταντής

Λάζαρ και
Πετκάνα

Γιόβαν και
Γέλιτσα

Βόϊκα και
σοφο-
Κωσταντής

Κωσταντής
και Δόκινα

Η κόρη & τα
αδέρφια της

ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΑΔΕΡΦΟΥ - ΛΑΖΑΡ ΚΑΙ ΠΕΤΚΑΝΑ (παραλλαγή βουλγάρικη)

Πού τό 'δαν και π' άκούστηκε
γυναίκα νά γεννάει
γιούς τριδυμάρια τρείς φορές,
νά κάμει έννιά άδέλφια,
έννιά άδέλφια τρίδυμα,
μιά κόρη, τήν Πετκάνα.
Κι ή μάνα όλα τά πάντρεψε
και νοικοκύρεψέ τα,
μόν' ή Πετκάνα έμεινε
κι ήρθαν νά τή γυρέψουν,
για τήν Πετκάνα έρχονται
δέκα χωριά άπ' άλάργα.
Μά τήν Πετκάνα ή μάνα της
μακριά πολύ δέ δίνει.
Μήτ' ή Πετκάνα θενά 'ρθεί
μήτε θά πάει κι ή μάνα.
Κι ό Λάζαρ ό τρανός της γιός
της μάνας του της λέγει:
- Για δώσ' τη, μάνα, δώσ' τηνα
κι είμαστε έννιά άδέλφια
κι άν μιά φορά ό καθένας μας
σέ πάει στην Πετκάνα,
έννιά φορές θενά τή δεις
κι έννιά φορές θά γίνει.
Κι ή μάνα του τόν άκουσε,
ταίριαξε τήν Πετκάνα.

ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΑΔΕΡΦΟΥ - ΤΟΥ ΓΙΟΒΑΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΕΛΙΤΣΑ (παραλλαγή σέρβικη)

Μια φορά ανθούσαν μίας μάνας
πολυαγαπημένα εννέα αγόρια,
κι ύστερη, μονάκριβη η Τέλιτσα.
Τους ανάστησ' όλους, και οι γιοί της
έφθασαν σε γάμου ηλικία,
κι ήρθε και η κόρη στον καιρό της,
και πολλοί γαμπροί τηνε γυρεύαν.
Ένας ήταν Μπάνος και αφέντης,
ένας άλλος ήταν καπετάνιος,
και ο τρίτος ήταν χωριανός των.
Ήθελεν η μάνα το χωριάτη,
μα τον Μπάνο οι γιοί της προτιμούσαν
πού μακριά από ξένη ήρθε χώρα.
Σύρε, λένε, της καλαδερφής των,
σύρε με τον Μπάνο, αδερφούλα,
πέρα εις τον ξένο τόπο σύρε.
Θά 'ρχονται τ' αδέρφια να σε βλέπουν
θά 'ρχονται στο χρόνο ένα φεγγάρι,
και μια εβδομάδα στο φεγγάρι.

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΟΙ ΠΡΟΞΕΝΗΤΑΔΕΣ

Οι προξενητάδες υπάρχουν και στα τέσσερα τραγούδια, αλλά η προέλευσή τους δηλώνεται μόνο στο ελληνικό και στο ρουμάνικο. Ο ερχομός του προξενιού ανατρέπει την ησυχία της οικογένειας, διαταράσσει την ευτυχία της, προκαλεί διάσταση απόψεων και διχασμό.

ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΑΔΕΡΦΟΥ - ΤΗΣ ΒΟΪΚΑΣ (παραλλαγή ρουμάνικη)

Κι είχε έτούτ' ή μάνα
έννια γιούς τρανούς,
δρακοντόσπορους,
και μιά θυγατέρα
πού όλους κάνει πέρα.
Πιό μεγάλος, ποιός;
Σοφο-Κωσταντής,
ό πρωτότοκός της,
ό πλιό μυαλωμένος
κι ό πλιό άντρειωμένος.
Καλά πού περνούσαν,
καλά πού εύτυχοῦσαν
νά σου όμως μιά μέρα
εἰς τή θυγατέρα
φτάν'πραματευτάδες,

Κράζει ή κόρη, κράζει,
του κάκου φωνάζει.
Δαχτυλίδι βγάνει,
τό πετᾶ απ'τό τζάμι.
Μάνα τό γνωρίζει
και τή θύρα άνοίγει.
Στό κατώφλι σμίγουν,
άγκαλιές άνοίγουν,
κι ό,τι πού άνταμώνουν
κι οί δυό μαρμαρώνουν.
Πιά θά τις θυμοῦνται
μές στην οίκουμένη
όσο ό ήλιος βγαίνει.

Ο ΟΡΚΟΣ

Ο όρκος του Κωσταντή, η υπόσχεση του Λάζαρ και η υπόσχεση του σοφο - Κωσταντή δίνονται, ώστε να καμφθεί η μάνα, να δοθεί διέξοδος στη διαφωνία και ο γάμος να πραγματοποιηθεί. Ο όρκος είναι βαρύς και δεν μπορεί να μην πραγματοποιηθεί. Τα λόγια και οι υποσχέσεις έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα και δεν μπορούσε κανείς να τα παραβεί εύκολα.

Ο ΓΑΜΟΣ

Γύρω από το γάμο κινούνται τα νήματα και στα τέσσερα τραγούδια. Είναι βασικό στοιχείο της κοινωνικής ζωής και συνδέεται με τον αποχωρισμό. Στοιχείο πολιτισμικό, καθώς σε κάθε περίοδο και σε κάθε λαό λειτουργεί ως μέσο για τη διαίωνιση του είδους αλλά και ως συναλλαγή, όπου ο καθένας επιθυμεί να κάνει την πιο συμφέρουσα για την οικογένεια επιλογή. Στη λήψη της απόφασης δεν παίζει κανένα ρόλο η ίδια η γυναίκα, ούτε καν έχει το δικαίωμα να συμμετέχει στη συζήτηση. Η γνώμη της δεν εισακούεται, όταν πρόκειται για το συμφέρον της οικογένειας. Κάποιοι άλλοι θα αποφασίσουν αν θα την παντρέψουν ή όχι.

Ο ΓΑΜΟΣ

Η απόφαση του γάμου αφορούσε, κανονικά, τον πατέρα της οικογένειας, ο οποίος ήταν ο μόνος υπεύθυνος να αποφασίσει για το ποιος θα γίνει σύζυγος της κόρης του. Η κοπέλα περίμενε απλώς την απόφαση του πατέρα της και όφειλε να υπακούσει, χωρίς να μπορεί η ίδια να εκφράσει τη δική της θέληση.

Επομένως, η αντίληψη εκείνης της εποχής είναι ότι, από τους άντρες, αυτός που μπορεί να έχει τον πρώτο λόγο είναι ο πατέρας και όλοι υπακούουν στις επιθυμίες του. Η απουσία, όμως, του πατέρα αφήνει ανοιχτό το πεδίο να αναλάβει κάποιος άλλος ηγετικό ρόλο.

Η ΗΛΙΚΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

Σε μικρή ηλικία οι κοπέλες, μόλις στα δώδεκα χρόνια τους, όφειλαν να αποδεχτούν τις ευθύνες του οικογενειακού βίου, γεγονός που αναδεικνύει την τελείως διαφορετική νοοτροπία που επικρατούσε εκείνη την εποχή. Σε αντίθεση με τη σύγχρονη εποχή, που στις ανεπτυγμένες κοινωνίες αυτή η ηλικία είναι απαγορευτική για την τέλεση γάμου, βλέπουμε ότι εκείνη την εποχή η οικογένεια δεν εξετάζει καν το θέμα της ηλικίας των κοριτσιών, θεωρώντας προφανώς πως είναι απόλυτα λογικό να τα ζητούν σε γάμο.

Η ΗΛΙΚΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

Για τις γυναίκες εκείνης της εποχής, το βασικό τους πλεονέκτημα δεν ήταν η δυναμική τους προσωπικότητα ούτε η μόρφωσή τους, αλλά η αγνότητα και η τιμή τους. Σε αντίθεση με τις σύγχρονες γυναίκες, που οφείλουν να διασφαλίσουν για τον εαυτό τους καλή μόρφωση, ώστε να μπορέσουν να αποκατασταθούν επαγγελματικά, οι γυναίκες εκείνης της εποχής δεν είχαν καμία τέτοια ευθύνη, εφόσον δεν εργάζονταν ούτε αναμενόταν από εκείνες να έχουν μορφωθεί.

Η ΚΑΤΑΡΑ - ΤΟ ΑΝΑΚΑΛΕΜΑ

Η κατάρα και ο όρκος, έννοιες αλληλεξαρτώμενες και σημαντικές για το σχηματισμό των κοινωνικών δομών, έπαιζαν εξίσου σημαντικό ρόλο, κυρίως κατά την περίοδο στην οποία εντάσσουμε τις τέσσερις παραλλαγές, στη θεμελίωση των δικαιοδικών πρακτικών. Ο όρκος άμεσα και η κατάρα έμμεσα, βάσει της σχέσης της με τον όρκο. Ο θρησκευτικός χαρακτήρας του όρκου και συνεπώς της κατάρας είναι δεδομένος.

Το ανακάλεμα είναι θρήνος πάνω στον τάφο του νεκρού προσώπου και κάλεσμα με το όνομά του, για να σηκωθεί και να δώσει κάποια βοήθεια.

Η ΚΑΤΑΡΑ - ΤΟ ΑΝΑΚΑΛΕΜΑ

Η σκηνή στο νεκροταφείο - χαρακτηριστική εικόνα για το πώς οι γυναίκες εξέφραζαν τον πόνο ή την οργή τους. Οι κατάρες και το τράβηγμα των μαλλιών τους ήταν ο σταθερός τρόπος παρουσίασης του γυναικείου πόνου. Οι γυναίκες στρέφουν την οργή τους στον εαυτό τους, ξεριζώνοντας τα μαλλιά τους και παράλληλα καταφεύγουν στους αναθεματισμούς και τις κατάρες, που ήταν ιδιαίτερα επίφοβες για τους ανθρώπους της εποχής εκείνης.

Η ΞΕΝΙΤΙΑ

Η ξενιτιά είναι ένα στοιχείο που έχει σημαδέψει τη ζωή και τη σκέψη του Έλληνα από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Η νύφη, μετά το γάμο, αφήνει το πατρικό της σπίτι και μεταφέρεται στο σπίτι του γαμπρού. Αυτό συνέβαινε και στα περισσότερα χωριά της Ελλάδας. Η λέξη *ξένα* χρησιμοποιείται στα τραγούδια του γάμου. Ο γάμος είναι *ξενιτιά* και οι συγγενείς του γαμπρού *ξένοι*. Η νύφη λέγεται ότι δόθηκε στα *ξένα* και στα *μακριά*.

Η ιδέα της απόστασης είναι μάλλον μεταφορική παρά κυριολεκτική και συμβολίζει το πέρασμα της κοπέλας από το δικό της σπίτι, όπου γνώρισε προστασία, τρυφερότητα και άνεση, στο σπίτι των πεθερικών της, όπου πρέπει να μάθει να αντιμετωπίζει τη σκληρή δουλειά, την εχθρότητα και τη φυσική στέρηση.

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΤΩΝ 4 ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ

Η ΜΗΤΕΡΑ

- Εξαιρετική αγάπη για την κόρη
- Έχει άποψη για τον γάμο της κόρης (εκτός του σέρβικου τραγουδιού)
- Κατάρες → Νεκρανάσταση
- Θάνατος → Κάθαρση → Προκάλεσε την παρέμβαση του Θείου → Νεκρανάσταση → Ανατροπή φυσικής τάξης → Τιμωρία στο τέλος

Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΑΔΕΛΦΟΥ

- Από την αρχή του τραγουδιού εμφανίζεται ο Κωσταντής, ο Λάζαρ και ο σοφο - Κωσταντής
- Ο Γιόβαν εμφανίζεται πολύ αργά, όταν γίνεται λόγος για την ανάστασή του → Ασαφής η ανάστασή του → Δεν έδωσε μόνο αυτός υπόσχεση
- Μόνο ο σοφο - Κωσταντής συνοδεύει την αδελφή του μέχρι την πόρτα του σπιτιού της → Το συναντάμε σε μερικές παραλλαγές στον ελλαδικό χώρο.

Η ΚΟΡΗ

Αρετή - Βόϊκα

- Βουβά πρόσωπα
- Δεν διαμαρτύρονται
- Δεν εκφράζουν άποψη
- Λιγότερο υπεύθυνα για τη διασάλευση της φυσικής τάξης
- Δεν αποφεύγουν τον θάνατο λόγω της κάθαρσης

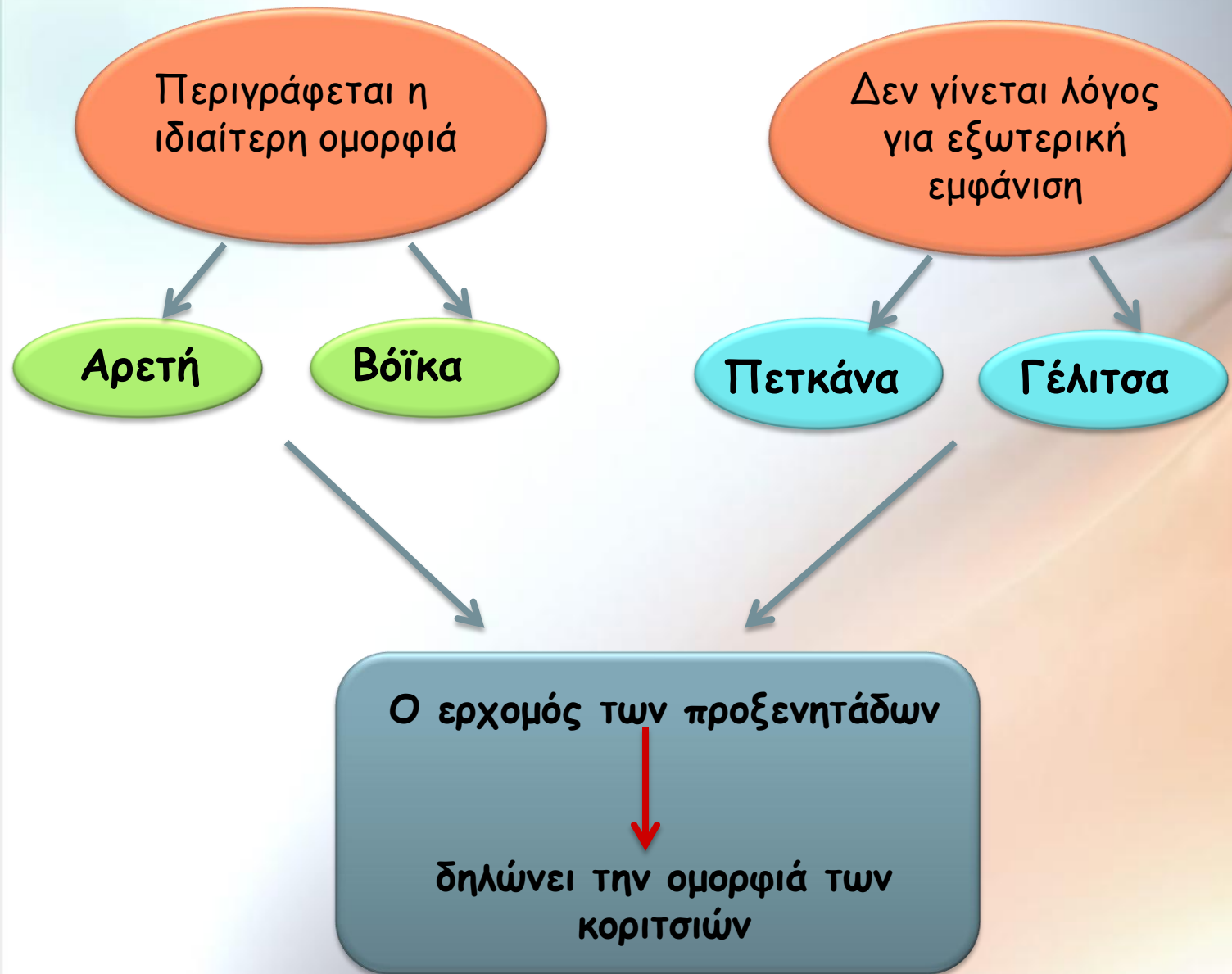
Πετκάννα

- Διαμαρτύρεται για τον γάμο

Γέλιτσα

- Πιο ενεργό πρόσωπο
- Παρούσα σε όλα τα επεισόδια του τραγουδιού
- Συμμετέχει στην επιλογή του γαμπρού
- Προκαλεί την επέμβαση των ανώτατων δυνάμεων και την ανάσταση του μικρότερου αδελφού
- Υπεύθυνη για τη διασάλευση της φυσικής τάξης
- Δικαιολογημένος ο θάνατός της

Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΚΟΡΗΣ

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΑΔΕΛΦΟΥ

Ελληνική - βουλγαρική
- ρουμάνικη παραλλαγή

Ο ρόλος του ενός
αδελφού δεν
διαφέρει πολύ

Βουβά πρόσωπα

Σερβική
παραλλαγή

Ο ρόλος του ενός
αδελφού διαφέρει

ΤΑ ΑΔΕΛΦΙΑ

Όλα τα αδέρφια
συμμετέχουν στη
συζήτηση για το γάμο της
Γέλιτσα και την πείθουν
να παντρευτεί στα ξένα

Ο ΟΡΚΟΣ

Ο Κωσταντής

Ενεργεί με βάση
προσωπική
σκοπιμότητα -
βαρύς όρκος

Η εκπλήρωση
είναι ζήτημα
τιμής

Λάζαρ -
σοφο-Κωσταντής

Δεν ορκίζονται

Δίνουν
υπόσχεση

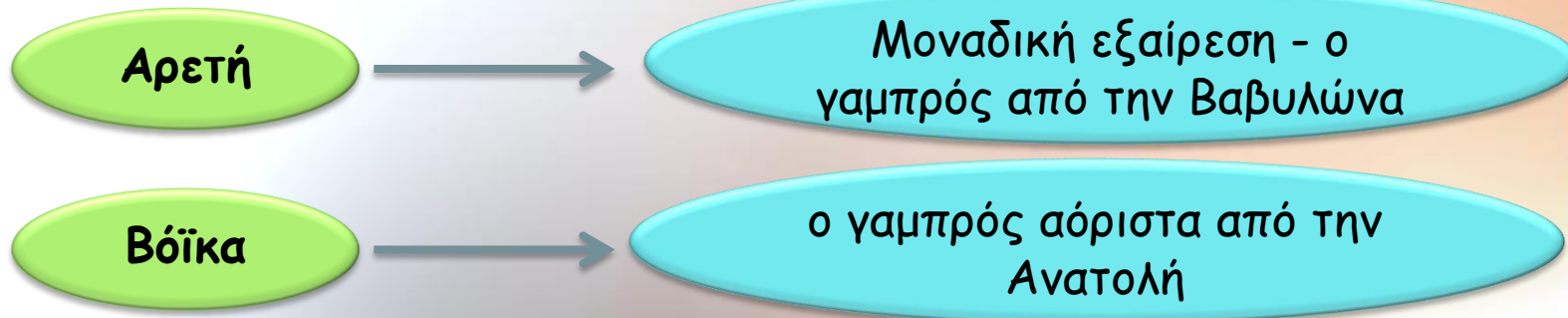
Δεν ενεργούν
από
σκοπιμότητα

ΟΙ ΠΡΟΞΕΝΗΤΑΔΕΣ

Ο ΧΩΡΟΣ

Δεν αναφέρεται από τον αφηγητή πού εξελίσσονται τα τέσσερα τραγούδια

Ο ΓΑΜΠΡΟΣ

Μόνο στη ρουμάνικη παραλλαγή γίνεται λόγος για τον γαμπρό. Φανερώνεται από την Βόικα την ώρα της διασκέδασης, πάνω στο χορό, στο διάλογο που έχει με τον νεκραναστημένο σοφο - Κωσταντή. Τον παρουσιάζει μεγαλόσωμο, δυνατό και αντρειωμένο.

ΟΙ ΣΥΝΥΦΑΔΕΣ

Βουλγάρικη παραλλαγή

- Παντρεύονται τα 9 αδέλφια
- Γεννούν από 1 παιδί
- Πεθαίνουν μαζί με τους άντρες τους
- Δεν διαδραματίζουν κανένα ρόλο στην πλοκή του μύθου

Σέρβικη παραλλαγή

- Παρουσιάζονται στη σκηνή της έκφρασης της θλίψης της Γέλιτσας
- Επέμβαση για συναισθηματικούς λόγους
- Δεν παίζουν κανένα ρόλο στην πλοκή του μύθου

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

Διαβαλκανική συνάντηση, με ηθοποιούς από την Ελλάδα, τη Σερβία, την Αλβανία, τη Ρουμανία και τη Βουλγαρία πάνω στη γνωστή παραλογή «Του νεκρού αδελφού», σε σκηνοθεσία Σωτήρη Χατζάκη.

ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΑΔΕΡΦΟΥ

Μάνα με τους εννιά σου γιους και με τη μια σου κόρη,
την κόρη τη μονάκριβη την πολυαγαπημένη,
την είχες δώδεκα χρονώ κι ήλιος δε σου την είδε!
Στα σκοτεινά την έλουζε, στ' άφεγγα τη χτενίζει,
στ' άστρι και τον αυγερινό έπλεκε τα μαλλιά της.

Προξενητάδες ήρθανε από τη Βαβυλώνα,
να πάρουνε την Αρετή πολύ μακριά στα ξένα.

Οι οχτώ αδερφοί δε θέλουνε κι ο Κωσταντίνος θέλει.

«Μάνα μου, κι ας τη δώσομε την Αρετή στα ξένα,
στα ξένα κει που περπατώ, στα ξένα που πηγαίνω,
αν πάμ' εμείς στην ξενιτιά, ξένοι να μην περνούμε.

- Φρόνιμος είσαι, Κωσταντή, μ' άσκημα απιλογήθης.

Κι α μόρτει, γιε μου, θάνατος, κι α μόρτει, γιε μου,
αρρώστια,

κι αν τύχει πίκρα γή χαρά, ποιος πάει να μου τη φέρει;

- Βάλλω τον ουρανό κριτή και τους αγιούς μαρτύρους,
αν τύχει κι έρτει θάνατος, αν τύχει κι έρτει αρρώστια,

αν τύχει πίκρα γή χαρά, εγώ να σου τη φέρω».

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Εκτός των τεσσάρων παραλλαγών της παραλογής «του Νεκρού Αδελφού», υπάρχουν και πάρα πολλές άλλες παραλλαγές σε πολλές περιοχές της Ελλάδας και στα Βαλκάνια, όπως είναι η Αλβανική, με τίτλο «Κωσταντής και Δοκίνα», της Βοσνίας - Ερζεγοβίνης, με τίτλο «η κόρη και τ' αδέλφια της» και οι παραλλαγές του Πόντου.

Τα βασικά θέματα των παραλλαγών είναι οι δεσμοί της οικογένειας, ο θεσμός του γάμου, η μοίρα, ο ξενιτεμός, η δύναμη της κατάρας, ο θάνατος και η μεταβολή της τύχης.

Διαπιστώνουμε ότι τέσσερις είναι οι βασικοί κοινωνικοπολιτισμικοί άξονες των παραλλαγών του «Νεκρού Αδελφού» : η εξωγαμία / ενδογαμία της συγγενικής / τοπικής ομάδας, η κατάρα των γονιών και κυρίως της μητέρας, η πίστη στην ιδιαίτερη κατάσταση μεταξύ ζωής και θανάτου (νεκροζώντανοι / βρικόλακες) και η μεταμόρφωση σε ζώα προσώπων, τα οποία βρίσκονται σε δύσκολη φυσική ή κοινωνική κατάσταση.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Όλες, βέβαια, οι παραλλαγές του τραγουδιού κινούνται στο γνωστό μοτίβο της ανάστασης του νεκρού, προκειμένου να εκπληρώσει την υπόσχεσή του, παρουσιάζουν όμως και ενδιαφέρουσες αποκλίσεις, σημάδι της ευρείας διάδοσης του τραγουδιού και της δημιουργικής επεξεργασίας του από τη λαϊκή φαντασία.

Η Αρετή και ο Κωσταντής στην Ελληνική, η Δοκίνα και ο Κωσταντής στην Αλβανική, η Γέλιτσα και ο Γιοβάνι στη Σερβική, η Βόικα και ο Κωσταντής στη Ρουμανική είναι ο νεκρός αδελφός και η ζωντανή ξενιτεμένη αδελφή που η **μπέσα**, «κάνει το σύγνεφο άλογο και τ' άστρο χαλινάρι, και το φεγγάρι συντροφιά και πάει να τη φέρει» και την οδηγεί στην τραγική μάνα με τους νεκρούς εννιά γιους, που καρτερεί μέχρι θανάτου το τάμα του πεθαμένου Κωσταντή στο χορταριασμένο και παντέρημο σπίτι.

- Στα Βαλκάνια οι μύθοι δεν γνωρίζουν σύνορα. Και δεν υπάρχει καλύτερο παράδειγμα από την παραλογή του «Νεκρού Αδερφού», που μόνο στην Ελλάδα βρίθει πολλών παραλλαγών. Ένας μύθος, που ενώνει τους πολύπαθους, πολυβασανισμένους και κατακερματισμένους λαούς των Βαλκανίων.

*Κτυπά την πόρτα δυνατά, τα παραθύρια τρίζουν.
«Αν είσαι φίλος διάβαινε, κι αν είσαι εχτρός μου φύγε,
κι αν είσαι ο Πικροχάρωντας, άλλα παιδιά δεν έχω,
κι η δόλια η Αρετούλα μου λείπει μακριά στα ξένα.*

- Σήκω, μανούλα μου, άνοιξε, σήκω, γλυκιά μου μάνα.*
- Ποιος είν' αυτός που μου χτυπάει και με φωνάζει μάνα*
- Άνοιξε, μάνα μου, άνοιξε κι εγώ είμαι η Αρετή σου».*

Κατέβηκε, αγκαλιάστηκαν κι απέθαναν κι οι δύο.

**Ευχαριστώ πολύ
για την προσοχή σας**